

รายงานการเข้าร่วมโครงการเอพีไอ

25-IP-29-GE-CON-A

Conference on Digital Transformation and Regulatory Technology (RegTech) for Improving Public-sector Productivity

ระหว่างวันที่ 1 - 2 ตุลาคม พ.ศ. 2568

ณ กรุงมะนิลา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์

จัดทำโดย กรกนก จุฑาภูมิกุล

นักวิชาการ องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน)

วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2568

ส่วนที่ 1 เนื้อหา/องค์ความรู้จากการเข้าร่วมโครงการ

1.1 ที่มาหรือวัตถุประสงค์ของโครงการโดยย่อ

ปัจจุบันภาคส่วนภาครัฐกำลังเผชิญความซับซ้อนของกฎระเบียบที่เพิ่มสูงขึ้นและความต้องการด้านข้อมูลแบบเรียลไทม์ ทำให้การกำกับดูแลรูปแบบเดิมไม่เพียงพอ ดังนั้น การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital Transformation) และเทคโนโลยีการกำกับดูแล (Regulatory Technology: RegTech) จึงมีบทบาทสำคัญในการทำให้กระบวนการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เป็นอัตโนมัติ ลดภาระงานกำกับ และยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ท่ามกลางความก้าวหน้ารวดเร็วของ AI ภาครัฐจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพในการนำ RegTech ไปประยุกต์ใช้และกำหนดแนวทางเชิงนโยบายเพื่อขยายผลอย่างเป็นระบบในประเทศ

วัตถุประสงค์ของโครงการมีดังนี้

- **ยกระดับประสิทธิภาพและผลิตภาพ:** ศึกษาการประยุกต์ใช้ Digital Transformation และ RegTech และเครื่องมือ AI รวมถึงแนวทางปฏิบัติที่ดี และแนวทางในการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อปรับปรุงและยกระดับคุณภาพบริการสาธารณะ
- **ส่งเสริมความร่วมมือ:** ส่งเสริมและสร้างความร่วมมือที่แข็งแกร่งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการใช้ RegTech และการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล
- **วางรากฐานเชิงนโยบาย:** ศึกษาปัจจัยส่งเสริมและแนวปฏิบัติเชิงนโยบายที่สำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ

1.2 เนื้อหา/องค์ความรู้ที่ได้จากกิจกรรมต่าง ๆ

โครงการ Conference on Digital Transformation and Regulatory Technology (RegTech) for Improving Public-sector Productivity จัดขึ้นระหว่างวันที่ 1 - 2 ตุลาคม พ.ศ. 2568 ณ กรุงมะนิลา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ประกอบด้วยการบรรยาย (Presentation) การเสวนา (Panel Discussion) และการบรรยายกลุ่มย่อย (Parallel Session) โดยมีสาระสำคัญดังนี้

(1) การบรรยาย เรื่อง “Digital Investment for Productivity: Insights from Private Sector” โดย Dr. Keita Oikawa ชี้ให้เห็นว่าการเพิ่มผลิตภาพด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ไม่ได้เกิดขึ้นจากการนำเทคโนโลยีมาใช้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นที่สำคัญ เช่น ทักษะ บุคลากร ระบบการจัดการ และโครงสร้างเชิงสถาบันที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พร้อมชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์จากภาคเอกชนสามารถถอดบทเรียนมาใช้ในการปรับปรุงภาครัฐได้โดยตรง

Dr. Oikawa อธิบายว่า การเพิ่มประสิทธิภาพจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรสามารถปรับโครงสร้างองค์กร วัฒนธรรม และกระบวนการทำงาน โดยยกตัวอย่างบริษัทที่มีการจัดการที่มีคุณภาพสูงมักใช้เทคโนโลยีได้มีประสิทธิภาพมากกว่า นอกจากนี้ยังเน้นว่าโครงการภาครัฐส่วนใหญ่ไม่ล้มเหลวเพราะเทคโนโลยี แต่เพราะปัญหาการจัดการ การตัดสินใจแบบไซโล และการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน โดยยกตัวอย่างการตั้ง Digital Agency ของประเทศญี่ปุ่น เพื่อแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบราชการ โดยทำหน้าที่ทบทวนกฎระเบียบที่ขัดขวางการทำงานในระบบดิจิทัล สร้างมาตรฐานข้อมูล และเป็นกลไกกลางผลักดันการเปลี่ยนผ่านเชิงระบบด้วยแนวคิด “Government as a Platform” ซึ่งช่วยให้เกิด interoperability และบริการภาครัฐที่มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

นอกจากนี้ Dr. Oikawa ได้นำเสนอแนวทางการทำ Digital Transformation ของภาครัฐผ่าน 4 ขั้นตอน ได้แก่ Understand (เข้าใจปัญหาเชิงระบบและกระบวนการ), Prioritize (กำหนดลำดับความสำคัญ), Pilot (ทดลองและเรียนรู้), และ Scale (ขยายผล) โดยเน้นว่าความสำเร็จขึ้นอยู่กับความต่อเนื่อง ความเป็นเจ้าของร่วม และความสามารถในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง มากกว่าการลงทุนเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว

(2) การบรรยาย เรื่อง “Case Studies - RegTech in Practice: Lessons from Implementation and Innovation” โดย Dr. Hau Chen Mike Lee บรรยายถึงบทบาทของเทคโนโลยี RegTech และ AI ในการยกระดับระบบกำกับดูแล ทั้งในภาคการเงินและภาคส่วนอื่นที่มีความซับซ้อนด้านกฎระเบียบ ซึ่งในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ปริมาณข้อมูลที่ต้องตรวจสอบ ความเข้มงวดของกฎหมาย และความคาดหวังจากหน่วยงานกำกับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ RegTech กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ทั้งรัฐและเอกชนสามารถจัดการความเสี่ยงและปฏิบัติตามกฎระเบียบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยปัจจุบันได้มีการบูรณาการเทคโนโลยี RegTech กับเทคโนโลยี AI (เช่น LLM, RAG, Agentic AI, Reasoning และ Coding) เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน ตัวอย่างเช่น การใช้ AI ในการตรวจสอบธุรกรรมและการทำ AML เช่น ความร่วมมือของ HSBC กับ Google Cloud ที่ใช้ Machine learning เพื่อลด False positives และเพิ่มความแม่นยำในการตรวจจับความเสี่ยง รวมถึงกรณีของ Revolut ที่ใช้ระบบวิเคราะห์กฎระเบียบหลายประเทศแบบอัตโนมัติในการทำ Regulatory mapping และ Risk monitoring แบบเรียลไทม์

นอกจากนี้ วิทยากรยังนำเสนอแนวโน้มด้านกฎหมายและมาตรฐาน AI ทั่วโลก เช่น EU AI Act สหรัฐฯ ตลอดจนทิศทางของไต้หวัน ซึ่งกำลังพัฒนานโยบายและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการใช้ AI ในภาคอุตสาหกรรมและภาครัฐ โดยเน้นว่าการใช้ AI ในงานกำกับดูแลต้องมีการประเมินความเสี่ยงอย่างละเอียด ใช้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ และอยู่ภายใต้กรอบธรรมาภิบาลที่โปร่งใสและตรวจสอบได้

Dr. Lee ได้อีกตัวอย่างนโยบาย AI จากกระทรวงดิจิทัล (MoDA) ของไต้หวัน (ROC) (AI Policy Vision: 2025 and Beyond) ไต้หวันตั้งเป้าจะเป็น “Global AI Hub” ภายในปี ค.ศ. 2040 โดยมุ่งขยายศักยภาพทั้งด้านเทคโนโลยี อุตสาหกรรม และทรัพยากรบุคคล เพื่อให้ AI แทรกซึมทุกภาคเศรษฐกิจและขับเคลื่อนมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ในระยะใกล้ (ปี ค.ศ. 2025 ขึ้นไป) นโยบายมีแกนหลักดังนี้ การลงทุนกำลังประมวลผล กองทุนพัฒนา และโครงการโครงสร้างพื้นฐานสำคัญเพื่อเสริมทั้งอุตสาหกรรม ซอฟต์แวร์ และห่วงโซ่อุปทาน เทียบคู่กับการพัฒนาระบบนิเวศอุตสาหกรรม ความร่วมมือวิจัย และการสร้างบุคลากรคุณภาพสูง นโยบายกำกับดูแลถูกออกแบบบนหลักความเสี่ยง โปร่งใส และตรวจสอบได้ พร้อมสนับสนุนการทดลอง แพลตฟอร์มสาธารณะ และ benchmark เฉพาะด้าน ทั้งยังส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงานคุณภาพ และระบบนวัตกรรมที่ยั่งยืนในระยะยาว

(3) การบรรยาย เรื่อง “AI Governance, Digital Assets, and Public-Sector Regulatory Readiness” โดย Dr. Minh Khuong Vu อธิบายถึงเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI Era) และแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านนโยบายและธรรมาภิบาล (Governance) โดยเฉพาะในภาครัฐและภูมิภาคอาเซียน สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

AI ถือเป็นเทคโนโลยีเอนกประสงค์ (General Purpose Technology) ที่มีผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก การพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ทั้งในรูปแบบธุรกิจ การจ้างงาน และรูปแบบการสร้างคุณค่าและนวัตกรรมใหม่ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้การกำกับดูแลแบบเดิมไม่เพียงพอ จำเป็นต้องปรับสู่แนวคิด “Vision-driven Governance” ที่เน้นวิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น และความรับผิดชอบ โดยยกตัวอย่างกรอบ STAR+2 Model เพื่อใช้ในการออกแบบระบบธรรมาภิบาล AI ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ โครงสร้างกระบวนการ บุคลากร แรงจูงใจ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศแห่งความเชื่อมั่น นอกจากนี้ยังยกตัวอย่างแนวทางสากล เช่น OECD AI Principles ซึ่งมุ่งให้ AI มีความโปร่งใส เป็นธรรม ปลอดภัย และเคารพสิทธิมนุษยชน

สำหรับภูมิภาคอาเซียน การใช้ AI เป็นโอกาสสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง หากสามารถสร้างกรอบกำกับดูแลที่เหมาะสม ซึ่ง Dr. Vu ได้นำเสนอหลักการกำกับดูแล AI 7 ข้อของอาเซียน ได้แก่ ความโปร่งใส

การมุ่งเน้นมนุษย์ ความเป็นธรรม ความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย ความรับผิดชอบ และความน่าเชื่อถือซึ่งจะช่วยสร้างความไว้วางใจและสนับสนุนการใช้งาน AI อย่างยั่งยืน

(4) การบรรยาย เรื่อง “Institutionalizing Innovation: The Bangko Sentral ng Pilipinas (BSP) Regulatory Sandbox Framework (Circular No.1153)” โดย Mhel T. Plabasan โดยบรรยายถึงแนวทางการกำกับดูแลนวัตกรรมทางการเงินของธนาคารกลางฟิลิปปินส์ (BSP) ภายใต้กรอบ Regulatory Sandbox Framework ซึ่งจัดตั้งขึ้นตาม BSP Circular No. 1153 ปีค.ศ. 2022 เพื่อสนับสนุนการทดลองและนำนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการให้บริการทางการเงินอย่างปลอดภัยและอยู่ภายใต้การควบคุม

กรอบ Regulatory Sandbox Framework ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ ความเป็นกลางทางเทคโนโลยี (Technology agnostic) การพัฒนาอย่างก้าวหน้า (Progressive) และการปรับตัวได้ (Adaptive) โดยเปิดโอกาสให้สถาบันการเงินภายใต้การกำกับดูแลของ BSP ผู้ให้บริการเทคโนโลยี บุคคลภายนอก หรือผู้เล่นรายใหม่ สามารถยื่นขอเข้าร่วมทดสอบนวัตกรรมได้ ภายใต้เงื่อนไข เช่น การใช้เทคโนโลยีใหม่ที่เป็นนวัตกรรม แผนการทดสอบที่ชัดเจน มาตรการจัดการความเสี่ยง และแผนการออกจากโครงการหลังสิ้นสุดการทดลอง โดย BSP แบ่งกลุ่ม Sandbox ออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) Sandbox ปกติ สำหรับทุกประเภทผู้สมัคร 2) Sandbox Lite สำหรับสถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้ BSP เท่านั้น และ 3) Thematic Cohort ที่ BSP กำหนดหัวข้อเฉพาะตามนโยบายหรือวัตถุประสงค์

ตัวอย่างนวัตกรรมที่ทดลองอยู่ใน Sandbox ของ BSP เช่น การให้บริการ E-money การชำระเงินดิจิทัล การให้กู้ยืม การซื้อขายทองคำ Stablecoins และ Staking ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของ BSP ในการเปิดรับเทคโนโลยีทางการเงินรูปแบบใหม่อย่างเป็นระบบ

ทั้งนี้ การดำเนินการภายใต้กรอบ Regulatory Sandbox ยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ความซับซ้อนของเทคโนโลยี ความเสี่ยงรูปแบบใหม่ ช่องว่างด้านทรัพยากรและศักยภาพบุคลากร ตลอดจนความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานกำกับดูแล อย่างไรก็ตาม BSP มองว่ากระบวนการดังกล่าวเป็นโอกาสสำคัญในการเสริมสร้าง “การเรียนรู้เชิงกำกับ (Regulatory Learning)” และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน เพื่อยกระดับการพัฒนานโยบายด้าน RegTech และ FinTech อย่างยั่งยืนในอนาคต

(5) การบรรยาย เรื่อง “Reframing Regulatory Sandboxes for Adaptive Governances and Productivity Enhancement” โดย Dr. HaeOk Choi ได้นำเสนอการปรับแนวคิดของ Regulatory Sandbox” จากการเป็นเครื่องมือทดสอบเทคโนโลยี (Technical Testbed) สู่การเป็น “กลไกเชิงนโยบาย (Policy Instrument)” เพื่อส่งเสริมการกำกับดูแลเชิงปรับตัว (Adaptive Governance) และยกระดับประสิทธิภาพของภาครัฐ (Public Sector Productivity)

Dr. Choi อธิบายว่า Sandbox แบบดั้งเดิมจะเน้นสนับสนุนการทดสอบนวัตกรรมทางเทคโนโลยีภายใต้กฎระเบียบที่ค่อนข้างตายตัว แต่ในยุคที่ความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและซับซ้อน เช่น เทคโนโลยีดิจิทัล AI และปัญญาประดิษฐ์ จำเป็นต้อง “Reframe” Sandbox ให้เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้เชิงสถาบัน (Institutional Learning) และนวัตกรรมเชิงนโยบาย โดยเน้นความยืดหยุ่น การทดลองเชิงนโยบาย และการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน

สาธารณรัฐเกาหลีมีการดำเนินงาน Regulatory Sandbox มานานซึ่ง Sandbox ได้สร้างผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจเป็นที่ประจักษ์ เช่น การลงทุนกว่า 18 ล้านล้านวอน รายได้กว่า 6 แสนล้านวอน และการจ้างงานกว่า 14,000 ตำแหน่ง แต่การดำเนินงาน Sandbox ยังพบข้อจำกัด เช่น ความซับซ้อนของหน่วยงาน ความไม่เชื่อมโยงของข้อมูล และขาดกลไกสะท้อนกลับทางนโยบาย (lack of a policy feedback mechanism) ดังนั้น การยกระดับ Sandbox เดิมเป็นกลไกเชิงระบบที่ขับเคลื่อนการปฏิรูประเบียบและการเรียนรู้ของภาครัฐ

นอกจากนี้ ได้มีการยกตัวอย่างการดำเนินงานของประเทศอื่น เช่น

- สหราชอาณาจักร มีการใช้ Sandbox เป็นเวทีทดสอบเทคโนโลยีระดับโลก พร้อมสร้างเครือข่าย GFIN
- สิงคโปร์มีการสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อสตาร์ทอัพ
- ญี่ปุ่น เน้นการใช้ Sandbox เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและเชื่อมโยงกับนักลงทุน
- จีน มีการใช้ระบบ “pioneering” เพื่อทดสอบนโยบายในระดับท้องถิ่นก่อนขยายผลทั่วประเทศ

(6) การเสวนา เรื่อง “Digital Transformation and Public-sector Readiness: Leadership, Capacity, and Governance Gaps” ผู้ร่วมเสวนา ประกอบด้วย Dr. Keita Oikawa, Dr. Minh Khuong Vu และ Gilbert T. Trinchera โดยมุ่งแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลของภาครัฐ โดยอธิบายผ่านกรอบแนวคิด 3H ได้แก่ Heart-Head-Hand ซึ่งครอบคลุมการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายระยะยาว การวางแผนโดยมุ่งเน้นประเด็นที่สร้างผลกระทบสูง และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อแก้ไขปัญหาเชิงระบบอย่างเป็นรูปธรรม

ผู้ร่วมเสวนายังได้เน้นย้ำถึงอุปสรรคสำคัญของการดำเนินงานด้านดิจิทัลในภาครัฐ โดยเฉพาะการทำงานแบบไซโล (silo) ซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์สาเหตุเชิงลึก (root cause) เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี (digital inclusivity) การขาดกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชน และข้อจำกัดจากระบบไอทีเก่าที่ไม่สามารถบูรณาการกับระบบใหม่ได้อย่างราบรื่น ทั้งนี้ การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพึ่งพาการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ ซึ่งรวมถึงการตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้ AI การมีธรรมาภิบาลข้อมูลที่เหมาะสม การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา และการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนผ่าน

ผู้เสวนาเสนอแนวทางสนับสนุนการเป็นรัฐบาลดิจิทัลในระดับท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับ 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) การพัฒนาทักษะด้าน AI ของเจ้าหน้าที่ ผ่านคู่มือ แนวทาง หรือหลักสูตรที่เหมาะสม
- 2) การจัดตั้งหน่วยงานสนับสนุนเฉพาะทาง จากส่วนกลางเพื่อช่วยเหลือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปรับตัวและขับเคลื่อนโครงการด้านดิจิทัล
- 3) การส่งเสริมนวัตกรรมผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public-Private Partnership) เช่น โครงการ Start-up Hackathon และ Think Tank

ทั้งนี้ หน่วยงานท้องถิ่นยังสามารถเข้าถึงแหล่งสนับสนุนทางการเงินจากองค์กรระหว่างประเทศ อาทิ ADB และ JICA เพื่อเร่งการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลอย่างเป็นระบบอีกด้วย

(7) การบรรยาย เรื่อง “Unlocking Public Value through Open Data and Digital Public Infrastructure” โดย Gilbert T. Trinchera ให้น้ำหนักกับการอธิบายแนวคิดการสร้าง “คุณค่าภาครัฐ” ผ่านการใช้ข้อมูลเปิด (Open Data) และโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลภาครัฐ (Digital Public Infrastructure: DPI) โดยชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลยุคใหม่ต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ข้อมูล (data user) ไปสู่การเป็น “ผู้ดูแลสินทรัพย์ดิจิทัลสาธารณะ” ซึ่งรวมถึงข้อมูลภาครัฐ ระบบดิจิทัล และแพลตฟอร์มที่เอื้อต่อการให้บริการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลเปิด (Open Data) ถือเป็น “สินทรัพย์สาธารณะ” ที่สามารถสร้างประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย เช่น การเสริมสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจ ผ่านการเปิดเผยข้อมูลที่ตรวจสอบได้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดทิศทางการนโยบายประเทศและการติดตามการดำเนินงานของภาครัฐ การกระตุ้นนวัตกรรมและเศรษฐกิจดิจิทัลผ่านการอนุญาตให้ภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคเอกชนนำข้อมูลเปิดไปใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการรูปแบบใหม่ นอกจากนี้ วิทยาการได้นำเสนอกรณีศึกษา เช่น ระบบตรวจสอบเอกสารการเงินของกระทรวงการคลังฟิลิปปินส์ผ่าน QR code, AI Hub ของเกาหลีใต้ที่เปิดชุดข้อมูลฝึก AI, และพอร์ทัล (Portal) ข้อมูลเปิดของปากีสถานและมองโกเลีย เพื่อแสดงตัวอย่างผลลัพธ์เชิงรูปธรรมของการเปิดข้อมูลภาครัฐ

โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลภาครัฐ (Digital Public Infrastructure: DPI) ทำหน้าที่เสมือน “ถนนและสะพานของเศรษฐกิจดิจิทัล” ช่วยให้บริการสาธารณะเข้าถึงได้ง่าย เชื่อมโยงกัน และขยายผลได้อย่างทั่วถึง วิทยากรยกตัวอย่างการใช้งานในหลายประเทศ เช่น Digital ID ในอินเดีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ระบบการชำระเงินแบบรวมศูนย์ในไทย (PromptPay) อินโดนีเซีย และอินเดีย รวมถึงแพลตฟอร์มแลกเปลี่ยนข้อมูลข้ามพรมแดนระหว่างมาเลเซีย-สิงคโปร์ และระบบข้อมูลภาคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นและเวียดนาม

นอกจากนี้ การบรรยายได้กล่าวถึง กรอบประเมินความพร้อมด้าน Open Data ของประเทศ ซึ่งประกอบด้วย 7 มิติ ได้แก่ ความพร้อมของข้อมูล คุณภาพมาตรฐาน การเข้าถึง การกำกับดูแล การมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างนวัตกรรม และการคุ้มครองข้อมูล เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสำรวจสถานะของตนเองและกำหนดทิศทางการพัฒนาในอนาคต

(8) การบรรยายกลุ่มย่อย (Parallel Session) แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ โดยหัวข้อที่ได้เข้าฟังคือ “Policy and Governance for Digital Transformation and RegTech Readiness” ประกอบด้วยการนำเสนอกรณีศึกษา 2 เรื่อง ดังนี้

(8.1) “Institutional Readiness for Digital Technology Governance in the Public Sector”

โดย Dr. Minh Khuong Vu นำเสนอกรณีศึกษาประเทศสิงคโปร์ในการเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้าง สถาบัน และแนวทางเชิงนโยบายสำหรับการกำกับดูแลเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกรอบความพร้อมด้านดิจิทัลของสิงคโปร์ประกอบด้วย (1) Strategic Choices: รัฐบาลวางดิจิทัลเป็นศูนย์กลางของสมรรถนะรัฐ โดยยกระดับโครงการ Smart Nation ให้อยู่ในสำนักนายกรัฐมนตรี ควบคู่กับนโยบาย National AI Strategy 2.0 และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลระดับโลก (2) Institutional Arrangements: ใช้โมเดล “policy + delivery engine” ผ่าน SNDGO และ GovTech ทำงานบูรณาการกัน รวมถึงมีหน่วยกำกับเฉพาะทาง เช่น IMDA/PDPC, CSA และ MAS และ (3) Policy Initiatives & Platforms: มีบริการดิจิทัลสำหรับประชาชน เช่น Singpass และ LifeSG มีเทคโนโลยีกลางภาครัฐ เช่น SG Tech Stack, GCC 2.0 และระบบแลกเปลี่ยนข้อมูล APEX รวมถึงความเป็นผู้นำด้านการค้าและการชำระเงินดิจิทัลข้ามพรมแดน

ความสำเร็จของสิงคโปร์สะท้อนคุณลักษณะของ “รัฐพัฒนา (Developmental State)” ที่มีเสาหลักสำคัญ 7 ด้าน ได้แก่

- 1) ยุทธศาสตร์ระดับชาติและการประสานงานส่วนกลาง
- 2) ระบบราชการที่มีสมรรถนะสูงและเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม
- 3) นโยบายอุตสาหกรรมแบบมุ่งผลลัพธ์
- 4) การลงทุนด้านคนและนวัตกรรม
- 5) โครงสร้างพื้นฐานและเงินทุนพัฒนา
- 6) ความเปิดกว้างและการบูรณาการกับเศรษฐกิจโลก
- 7) การกำกับดูแลที่อิงหลักฐานและสร้างความไว้วางใจสังคม

Dr. Vu ได้ยกตัวอย่าง IMDA ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบของ “สถาบันกึ่งดิจิทัลของประเทศ” ทำหน้าที่ส่งเสริมเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมดิจิทัล กำกับเพื่อสร้างความเชื่อมั่นดิจิทัล และส่งเสริมการรวมกลุ่มทางดิจิทัลสังคม (Digital Inclusion) ด้วยความที่ IMDA มีแผนงานและภารกิจที่ชัดเจน มีความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม และความมุ่งมั่นที่จะเพิ่มโอกาสการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างทั่วถึง ทำให้ IMDA ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก และ AI Verify Foundation ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มแบบโอเพนซอร์สเพื่อสร้างมาตรฐานการทดสอบ AI ที่โปร่งใสและเป็นสากล

(8.2) “Digital Transformation Strategies to Enable Regulatory Innovation” โดย Dr. Keita Oikawa กล่าวถึงแนวทางที่การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital Transformation) สามารถเป็นกลไกสำคัญต่อการ “นวัตกรรมด้านกฎระเบียบ” (Regulatory Innovation) ของภาครัฐ โดยชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันกฎระเบียบจำนวนมากยังคงอิงกระบวนการแบบกระดาษ การตรวจสอบด้วยสายตา หรือการปฏิบัติการในสถานที่จริง ส่งผลให้การให้บริการรัฐล่าช้า เกิดภาระต่อประชาชนและธุรกิจ และขัดขวางการใช้เทคโนโลยีใหม่อย่างเต็มที่

สำหรับกรณีของประเทศไทยได้จัดตั้ง Digital Agency ในปี ค.ศ. 2021 เพื่อแก้ปัญหาความล่าช้าที่เกิดขึ้นในช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 เช่น ระบบสวัสดิการที่ดำเนินการยาก ระบบข้อมูลไม่เชื่อมโยงกัน และบริการรัฐที่ยังต้องพึ่งเอกสารจำนวนมาก Digital Agency ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการปฏิรูประบบราชการ การทบทวนกฎระเบียบ และการเปลี่ยนงานบริการรัฐให้เป็นดิจิทัลแบบ end-to-end พร้อมอำนาจแนะนำหน่วยงานต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามสอดคล้องกันทั้งระบบ ทำให้ประเทศไทยสามารถวางแผนสำหรับการทบทวนและแก้ไขกฎหมายที่ยังต้องใช้กระดาษต้องยื่นเอกสารด้วยตนเอง และต้องตรวจสอบด้วยมนุษย์ ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ได้กว่า 96%

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังใช้ Regulatory Sandbox เป็นกลไกเชื่อมช่องว่างระหว่าง “ธุรกิจ” และ “หน่วยงานกำกับดูแล” โดยเปิดพื้นที่ให้ทดสอบโมเดลธุรกิจ/เทคโนโลยีใหม่ในสภาพแวดล้อมจริงภายใต้ขอบเขตจำกัด (“try-first”) เก็บข้อมูลเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมาย และเร่งการดำเนินการเกิดขึ้นได้เร็วขึ้น Sandbox ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2018 ก่อนจะตั้งเป็นการถาวรในปี ค.ศ. 2021 โดยมีโมเดลที่ถูกเอามาทดสอบภายใต้ Sandbox กว่า 33 โมเดล เช่น IoT และบ้านอัจฉริยะ (PLC) ระบบยืนยันตัวตนป้องกันการปลอมแปลง P2P insurance และบริการฟินเทคและคริปโต (Blockchain DVP, AML data sharing) เป็นต้น

จากประสบการณ์ของประเทศไทยจะเห็นว่าการปฏิรูปกฎระเบียบให้ทันยุคดิจิทัลสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อมีหน่วยงานกลางที่เข้มแข็ง (เช่น Digital Agency) ประกอบกับการมีกลไกการทดสอบเชิงประจักษ์ (เช่น Sandbox) กรอบการทบทวนกฎระเบียบที่เป็นระบบ และความร่วมมือระหว่างรัฐ-เอกชนเพื่อสร้างหลักฐานสำหรับการปรับปรุงกฎหมาย

(9) การเสวนา เรื่อง “Scaling RegTech: Policy, Innovation, and Institutional Pathway” ผู้ร่วมเสวนา ประกอบด้วย Dr. HaeOk Choi, Dr. Hau Chen Mike Lee และ Michor T. Plabasan โดยการอภิปรายมุ่งเน้นถึงความท้าทายและโอกาสในการขยายการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีด้านการกำกับดูแล (RegTech) ในระดับนโยบายและระดับหน่วยงาน ทั้งในภาครัฐและภาคการเงิน ผู้เสวนาเห็นว่าการขยายผล RegTech จำเป็นต้องอาศัยกรอบนโยบายที่ชัดเจน กลไกกำกับดูแลแบบยืดหยุ่นตามความเสี่ยง (risk-based governance) และความร่วมมือใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานกำกับดูแล ผู้ให้บริการเทคโนโลยี และผู้ปฏิบัติงานในภาคส่วนต่าง ๆ

ประเด็นสำคัญที่ถูกกล่าวถึง ได้แก่ ความพร้อมของข้อมูล การเชื่อมโยงระบบ และความจำเป็นในการยกระดับมาตรฐานข้อมูลเพื่อให้เทคโนโลยี เช่น AI, machine learning และ automated monitoring ถูกนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เสวนายังได้แลกเปลี่ยนกรณีศึกษาเชิงปฏิบัติจากธนาคารกลาง ฟินเทค และประเทศที่อยู่ระหว่างการพัฒนารอบการกำกับดูแล โดยชี้ให้เห็นว่าการนำ RegTech ไปใช้ในวงกว้างจะช่วยลดต้นทุนด้าน compliance เพิ่มความโปร่งใส และยกระดับความสามารถของหน่วยงานกำกับดูแลในระยะยาว

นอกจากนี้ ในช่วงการถาม-ตอบ ผู้เข้าร่วมได้สอบถามถึง ประเด็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการใช้ AI และระบบประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ ที่อาจปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูง ผู้ร่วมเสวนาให้ความเห็นว่า แม้เทคโนโลยีดังกล่าว มีการใช้พลังงานสูงซึ่งทำให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่การประเมินผลกระทบที่แน่ชัดจำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้าน สิ่งแวดล้อมและการประเมินปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

ส่วนที่ 2 ประโยชน์ที่ได้รับและการขยายผลจากการเข้าร่วมโครงการ

การเข้าร่วมโครงการทำให้ได้รับความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ของประเทศต่าง ๆ เช่น สิงคโปร์ ญี่ปุ่น และฟิลิปปินส์ ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ Sandbox เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน “สถาปัตยกรรมข้อมูล “ธรรมาภิบาลดิจิทัล” และ “การทำงานแบบข้ามหน่วยงาน” ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นในการพัฒนากลไกความร่วมมือกับหน่วยงานในการแลกเปลี่ยนข้อมูลสำหรับการประเมินปริมาณก๊าซเรือนกระจก ยกตัวอย่างเช่น

- การใช้เทคโนโลยี AI ในงานตรวจสอบข้อมูลกิจกรรม (Activity Data Verification) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ AI เพื่อตรวจจับความผิดปกติของข้อมูล การแจ้งค่าที่ผิดปกติ หรือการ Flag ข้อมูลที่มีความเสี่ยง ซึ่งจะช่วยเสริมความถูกต้องและลดภาระของการตรวจทานเอกสารจำนวนมาก
- โอกาสของเทคโนโลยีสำหรับการจัดโครงสร้างข้อมูลหรือ Tokenization ของคาร์บอนเครดิต โดยอาจพิจารณาความเป็นไปได้ของระบบที่ช่วยเพิ่มความโปร่งใส การติดตามย้อนกลับ หรือการแบ่งหน่วยคาร์บอนเครดิตในรูปแบบดิจิทัล ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง และการประเมินผลกระทบอย่างรอบด้านในระดับนโยบายต่อไป
- การประยุกต์แนวคิดเชิงธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance) ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกเน้นย้ำในหลายการบรรยาย ทั้งในด้านคุณภาพข้อมูล ความปลอดภัย และการกำหนดมาตรฐานข้อมูลกลาง แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการพัฒนาระบบทะเบียนคาร์บอนเครดิตและการบริหารจัดการฐานข้อมูลก๊าซเรือนกระจกของประเทศ